

SVÁB SÉTÁK BIÁN ÉS TORBÁGYON

A Városünnep keretén belül megemlékezünk a 80 évvel ezelőtt elűzött német ajkú családokra. A sváb séták programja keretében ünnepélyesen felavatjuk a Hantai Simon nevét viselő utcaszakaszt a Hantai-szobor közelében, és a Szűz Mária Szent Neve-templomhoz vezető lépcsősor mostantól Franz Bruckner nevét viseli.

A BIAI SVÁBOK NYOMÁBAN — 2026. június 20. szombat 09:30

Gólyafészek Bölcsőde, Petőfi köz

A 18. században több hullámban érkeztek Biára sváb családok, akik a török pusztítás után részt vettek a falu újjáépítésében. Szorgos munkájukkal, tudásukkal gazdagították a települést, hagyományaik színesítették a faluközösség életét. Nyelvüket, kultúrájukat megőrizték, dalaik, ételeik, szokásaik ma is élnek, ilyen például az úrnapi körmenetek virágszőnyege, a nagypénteki babsaláta, vagy a svábbálok sramlizenés hagyománya. A hétköznapi beszélgetésekben felbukkanak a sváb ősöktől örökölt szavak, mint svártli, pirtli, cupfolni, hinnaruha, hakstok és a többi. A sváb kultúra nyomai ma is felfedezhetők Bián annak ellenére, hogy a kitelepítés csaknem 80 családot, több mint 200 embert érintett 1946-ban. Tartsanak velünk, tegyünk egy időutazást, járjunk a régi biai svábok nyomában!

Hantai Simon köz felavatása — 2026. június 20. szombat 09:30

Gólyafészek Bölcsőde, Petőfi köz

Hantai (Handl) Simon világhírű festőművész biai sváb családba született 1922-ben. Gyermekkorát a Kölcsey és Szent István utcák sarkán álló szülői házban töltötte, és — bár a faluba 1948-as emigrációját követően soha nem tért vissza — művészetét áthatják a gyermekkorában Bián szerzett élményei, amelyekről maga is gyakran vallott.

Hantai festészeti vívmánya a „pliage”, azaz a hajtogatott technika ősforrásaként édesanyja hajtogatott sváb kötényét nevezte meg, amit gyermekkorában maga is gyakran mosott és mángorolt. De a falusi disznóvágást, az úrnapi körmeneteket, a Halastó jegének rianását vagy a Szent Anna-templomban előadott passiójátékokat is művészeti nyelvének alakulására ható fontos gyermekkori emlékeként idézte fel. Dédnagyapja, Sängner (Szenger) József Mária-énekekkel teleírt noteszét haláláig féltőn őrizte.

1966-ban Párizs nyüzsgése elől a Fontainebleau erdő melletti Meun faluba költözött, mert — ahogy barátja, Juhász Ferenc felidézte egyszer: ott volt otthon, „mintha Bián”. Hantai élete végéig alkotott, de utolsó két évtizedében a képzőművészek helyett inkább filozófusok társaságát kereste. Egyik időskori filozófus barátja, Jean-Luc Nancy még Biára is eljött, hogy Hantai szülőházát, meg a Szél utca végi Halastavat, amelyekről annyit hallott Hantaitól, a saját szemével láthassa.

Hantai Simon festőművészt Franciaországban és a világ művészeti életében a 20. század második felének egyik legnagyobb hatású alkotójaként tartják számon. Az általa kifejlesztett pliage technika, valamint a művészete mögött rejlő páratlanul gazdag filozófiai háttér miatt a festői absztrakció megújítójaként tekintenek rá világszerte. A pliage mind technikai, mind ideológiai vonatkozásban forradalmi újítást hozott a festészet világába egy olyan korban (az 1960-as években), amikor a 20. század első felének modernista irányzatai válságos időket éltek, és sokan — köztük maga Picasso is — a festészet halálát jövendölték.

Művészetének jelentőségét és elismertségét mutatja, hogy 1982-ben ő képviselte Franciaországot a Velencei Biennálén.

2008-as halálát követő búcsúbeszédben a francia kulturális miniszter köszönetet mondott országának azért, hogy Hantai élete és alkotása helyszínéül Franciaországot választotta.

Hantai műveiért manapság versengenek a világ vezető galériái, számos művét őrzi a párizsi Modern Művészetek Múzeuma vagy a Pompidou Központ, de említhetnénk példának a new yorki Guggenheim Múzeumot, a washingtoni National Gallery of Art-ot vagy a Vatikán Múzeumot is.

Hantai Simon, városunk leghíresebb szülötte. A franciák elképesztően büszkék rá. Legyünk mi is azok!

A TORBÁGYI SVÁBOK NYOMÁBAN — 2026. június 20. szombat 17:30

Szűz Mária Szent Neve - templom felvezető lépcső, Dózsa György út 4.

A középkori Torbágy falu a török dúlás alatt teljesen elnéptelenedett. A vidék ismételt benépesítésére német telepeseket toboroztak, akik több hullámban érkeztek az 1700-as évek során. A kezdeti időszak emberpróbáló volt. Az elvadult földek művelés alá vonása, a falu romokból történő felépítése után éppen csak gyarapodásnak indult lakosságot 1739-ben a pestisjárvány tizedelte meg. Minden nehézség ellenére a sváb közösség felvirágoztatta, és majd' 250 éven keresztül gondját viselte ekevassal meghódított új otthonának. Torbágy, német nevén Kleinturwall töretlen fejlődésének a második világháborút követő megtorlás, a német ajkú lakosság nagyarányú kitelepítése vetett véget. A falu élete más irányt vett, de a megmaradó sváb közösség ma is alázattal őrzi és ápolja ősei örökségét.

Tegyen egy rövid sétát a torbágyi svábok nyomában, járjuk be együtt Kleinturwall faluközpontját!

Franz Bruckner lépcső felavatása — 2026. június 20. szombat 17:30

Szűz Mária Szent Neve - templom felvezető lépcső, Dózsa György út 4.

Ki is volt Franz Bruckner, és miért fontos ő Biatorbágy életében?

A torbágyi születésű Bruckner Ferenc életét meghatározta szülőföldjéhez és a helyi német nemzetiségi közösséghez való kötődése. A második világháborút követően, az orosz hadifogságból hazatérve, 1948-ban követte Németországba feleségét és gyermekét, akiket a kitelepítések során korábban elűztek szülőfalujukból. Bár új hazájában telepedett le, Torbággal soha nem szakadt meg a kapcsolata.

1959-ben alapítója és vezetője lett a Torbágyról kitelepítetteket összefogó Turwaller Heimatkomitee szervezetnek. A közösség nemcsak a hagyományok ápolását tekintette feladatának, hanem jelentős segítséget nyújtott a szülőfalu számára is. Adományokat gyűjtöttek a torbágyi katolikus templom felújítására, valamint hozzájárultak a mai kálvária megépítéséhez.

Bruckner Ferenc 1962-ben tért vissza először szülőfalujába, ezt követően pedig szinte minden évben hosszabb időt töltött Biatorbágyon. Kutatásai során levéltárakat és plébániákat járt végig, hogy feltárja Torbágy múltját. Munkájának eredményeként született meg 1984-ben a Turwaller Heimatbuch, amely a helyi németiség történetét mutatja be a 18. századi betelepítéstől az 1946-os kitelepítésig. Ezt követte 1990-ben a Turwaller Volksliederbuch, amely a torbágyi és budai-hegységi svábság népdalkincsét gyűjtötte össze.

Franz Bruckner nevéhez fűződik a Biatorbágy és a németországi Herbrechtingen között 1989-ben létrejött testvérvárosi kapcsolat kezdeményezése is, amely máig fontos kapocs a két település között.

Munkásságát számos elismeréssel jutalmazták. Megkapta a Herbrechtingen Városért érdemérmét, a Német Szövetségi Köztársaság érdemkeresztjét, valamint Biatorbágy Díszpolgára és később tiszteletbeli polgára címet is.

Franz Bruckner 2013-ban hunyt el a németországi Ulmban, öröksége azonban ma is él. Emlékét nemcsak könyvei, közösségépítő munkája és máig élő testvércapcsolatunk őrzi, hanem immár az a lépcső is, amely a Szűz Mária Szent Neve - templomhoz vezet — ahhoz a templomhoz, amelyhez egész életében különleges kapcsolat fűzte.

Új helytörténeti utcatáblák

A séta közben érintjük azokat a helyszíneket is, ahol új helytörténeti utcatáblák kerültek a jelenlegi táblák alá, például Doktorgasse (Táncsics Mihály utca) vagy Brückengasse (Híd utca).

A háború előtt használt köznyelvi utcaneveket Bruckner Ferenc: Turwaller Heimatbuch című kiadványának térképéről helyeztük át a valóságba.

Ezek a megnevezések időnként eltérnek a korábbi hivatalos névtől — lásd Újtelep 316, vagy Torbágy 316, a mai Táncsics utca, az orvosi rendelő révén a köznyelvben Doktorgasse-ként szerepelt, a sarkon lévő épületben Dr. Wieder Ernő által épített házban látták el a betegeket. Összesen 16 táblát helyeztünk ki.

értéktár
Biatorbágy

Régi név - alter Name:

Obere Speckgasse

Régi név - alter Name:

Weibertgäßchen

Régi név - alter Name:

Kirchengasse

Régi név - alter Name:

Hauptstaße